

Zbirka obuhvaća 170 Žgančevih zapisa napjeva, koji su rezultat njegova etnomuzikološkog istraživanja u zelinskom području 1946, 1947. i 1973. godine, kao i 42 zapisa Franje Ks. Kuhaća, dva zapisa Ivana Valentakovića i jedan zapis Vilka Zapičića. Raznovrsna građa zbirke podijeljena je prema sadržaju tekstova pjesama u skupine ljubavnih, svatovskih, obrednih i žnjačkih popijevaka, nakon kojih slijedi skupina djevojačkih kletvi, prokšenjačkih, vilinskih i mitoloških popijevaka, zatim razne popijevke, starinski hrvatski plesovi, kola i marševi, popijevke različitih sadržaja (među kojima se nalaze i pjesme koje bi se sadržajem mogle uvrstiti u prethodne skupine, npr. žnjačka, betlehemarska i uskrsna) i na kraju popijevke iz Kuhaćeve, Plohlove i Andresove zbirke pjesama.

U zbirci je za svaku pjesmu donijet tekst zapisan prvo u obliku u kakvom se izvodi prilikom pjevanja (s ponavljanjem i umecima) a zatim čitav tekst bez ponavljanja. Uz zapise melodija, koje su transponirane na zajednički završni ton g^1 (uz koji je dosta neredovito obilježena i originalna visina završnog tona), nalaze se oznake za tempo izvođenja (ne uz svaki napjev), za strukturu melostrofe i broj slogova u svakom melostihu. Prije zapisa navedeno je ime pjevača, svirača ili kazivača, mjesto i godina njegova rođenja, a neposredno nakon toga Žgančeve bilješke i kraći komentari, u kojima osim podataka o podrijetlu pjesme, objašnjenja manje poznatih i dijalektalnih riječi, autor zbirke iznosi vrijedne dopune o načinu izvođenja te opisuje prigodu i običaj uz koji se dotična pjesma ili svirka izvodi.

U knjizi je nakon građe tiskan Žgančev članak *O mojem zapisivanju hrvatskih pučkih popijevaka u Zelini i okolici godine 1946., 1947. i 1973.*, u kojem autor iscrpno navodi podatke o sastavu i repertoaru ograna seljačke sloge iz sedam mjesta zelinskog kotara, koji su nastupili 29. VI. 1946. na Smotri hrvatskih

narodnih pjesama u Zelini. Pored izvještaja o terenskom radu u 1947. godini, napomena o glazbenim obilježjima građe, popisa narodnih plesova, kola i glazbenih instrumenata te prikaza Kuhaćeve istraživačkog rada u Zelini, u članku se ističu Žgančeva zapažanja i mišljenja o razvoju stila narodnog pjevanja i o promjenama nastalim u tekstovima i načinu izvođenja ophodarskih pjesama.

Korisno je što Žganec, osim građe koju je sâm prikupio za ovu zbirku, ukazuje na ostale poznate izvore folklorne glazbe Zelinskog prigorja — uz zapise iz Kuhaćeve, Plohlove i Andresove zbirke pjesama koji su uvršteni u ovo izdanje donijet je popis pjesama iz Jertovca koje su objavljene u Žgančevim *Narodnim popijevkama iz Hrvatskog zagorja* (JAZU, Zagreb 1950), dok su ostali zapisi u rukopisu pohranjeni u Zavodu za istraživanje folkloru u Zagrebu. Uz navedene izvore ističe se preko 100 još neobjavljenih zapisa folklorne glazbe iz okolice Zeline prof. Slavka Jankovića, čiji je rukopis otkupio bivši Fond za unapređivanje kulturnih djelatnosti općine Zeline, a namjera je izdavača da ih objavi u drugoj knjizi Biblioteke kulturne baštine Zeline i okolice kako bi upotpunili sliku o folklornoj glazbi Zelinskog prigorja.

U prilogu zbirke nalazi se abecedno kazalo pjesama po prvom stihu i abecedno kazalo pjevača. Nažalost, izostali su pregledi tonskih nizova, metroritamskih obrazaca i melopoetskih oblika, kojima je Žganec inače redovito opremao svoje zbirke.

Grozdana Marošević-Brnetić

Studia musicologica Academiae Scientiarum Hungaricae, XXII, 1980, 1-4, Incochata a **Zoltán Kodály**, Akadémiai Kiadó, Budapest 1980, 487 str.

Knjiga (opsega 483 stranice) vrlo je bogata raznim muzikološkim studijama. Sadrži petnaest studijskih priloga, tri dokumentarna rada i

devet prikaza. Studije se mogu prema problematici svrstati u nekoliko grupa. — A) *Etnomuzikološka problematika* obrađuje se u ovim člancima: 1. János Kárpáti, *Mit i realnost u teoriji kineskog tonalnog sustava*. Preispitujući paralelno mitske i historijske izvore o postanku teorije kineskog tonalnog sustava u odnosu prema poznatim povijesnim činjenicama o pojedinim relevantnim folklornim glazbalima, od kojih su neka i danas sačuvana, autor je uočio tri problema. Prvo, premda mit govori o postanku tonalnog sustava Lü-Lü (3. st. p. n. e.) u vezi s izrađivanjem cijevi za višestruko aerofono glazbalo (što potvrđuje i dopunjuje matematička teorija iz 1. st. p. n. e.), zanemarena je činjenica da ta teorija praktički ne vrijedi za svirale zbog visine tona, koja nije određena samo dužinom i promjerom zračnog stupca, već i snagom puhanja i ambažurrom. Kao drugi problem navode se kontradiktorna imena tonova sustava Lü, koja dijelom nose imena zvona a dijelom cijevi. Autora to upućuje na neki određeni proces, koji bi se morao potvrditi u ispitivanju odnosa sustava Lü prema suvremenim praktičnim glazbalima. Treći je problem proizašao iz izvora (18. st.) koji dopunjuje prva dva problema podatkom da je temeljni ton sustava određen prema zvuku vlastitog govora mitskog junaka. Kao riješenje za prvi problem autor zastupa hipotezu da su fizičko-matematski fenomeni, iskušani na žici, umjetno transplantirani na svirale. Takva postavka potkrijepljena je povijesnim izvorima o instrumentu tipa citre »Chin« iz 3. st. p. n. e., kao i tipom citre »Jiun« iz dinastije Chou, koji se izričito upotrebljavao za određivanje visina tona zvona. Instrument današnjice koji je sačuvao ideju kvintne derivacije (što je posljedica skraćivanja ili produživanja žice ili svirale za trećinu) jesu usne orgulje iz kineskog perioda T'ang (7-9. st. n. e.), koje je preuzeo japanski carski dvor. Iz tih činjenica autor izvodi zaključak da je Lü, kao umjetni instrument i kao standard, realno

nastao prema modelima tri stvarna glazbala, postupkom apstrahiranja iz njih. Mitsko-kulturni model je očito najstariji kineski instrument, zvono. Formalni strukturni model dobio je od usnih orgulja, dok su se konačne dimenzije, matematičke konstrukcije, razvile prema modelu žičanog glazbala jer je to bilo jedino prikladno sredstvo za iznalaženje čistih tonalnih odnosa. Iz tog objašnjenja jasan je i odgovor na problematična, kontradiktorna imena članova sustava Lü. Rješenje za treći problem dimenzioniranja temeljnog tona sustava, tj. Lü svirala prema ljudskom glasu, autor nalazi u specifičnim melodijskim osobinama kineskog govornog jezika. Fonetski fenomeni i dokumenti pružili su autoru argumente za hipotezu da se mitski motiv o postanku temeljnog tona sustava prema govornoj intonaciji ne odnosi na apsolutnu tonsku visinu, već samo na odnose intonacijskih razina koji vladaju u kineskom jeziku. Autor smatra da odnose treba primarno interpretirati kao estetski faktor jer to osvjetljava antropocentrički stav kineske glazbene kulture. — 2. Mária Domokos, *Genealogija rakočijevske pjesme*. Autorica u članku izlaže kratak pregled istraživanja te vrste pjesme i želi ukazati na probleme koje bi trebalo nadalje istraživati. Izvršena istraživanja otkrila su najstarije napjeve rakočijevske (Rákóczi) vrste pjesme već u 17. stoljeću u nizu religioznih izvora kao što su: *Vietórisz Codex*, *Kájoni Codex* i *Lyra Coelestis Görnya Náraya*. Ustanovljena je široka geografska rasprostanjenost i vrlo raznolika funkcija; od tužbalice, preko instrumentalne plesne melodije do crkvenih himni. Zaslugom više sakupljača (Kodálya, Horvátha, Kissa i Bartóka) sačuvani su i folklorni napjevi također vrlo različitih funkcija (svadbene, skelarske, studentske pjesme i naricaljke). Autorica posebno ističe instrumentalni tip rakočijevske pjesme, kojim se svojevremeno bavio Bartók. Iznosi se Bartókova interpretacija da instrumentalna koračnica koja je nastala iz rakočijevske note vuče porijeklo

iz tipa arapsko-perzijske melodije koja je u Rumuniji dominantna i poznata kao »cântec lung« (dugačka pjesma). Novija istraživanja pokazuju da Bartók nije bio upoznat s mađarskim primjerima, prema kojima se može jasno razlikovati instrumentalni tip koračnice rakočijske pjesme od drugih melodijskih tipova koji pripadaju rakočijskoj vrsti pjesme. Danas je poznato da se ta vrsta rakočijske pjesme prostire mnogo šire — u Mađarskoj, Poljskoj, Slovačkoj, Moravskoj i Hrvatskoj. Autorica pleđira za razlikovanje dvaju odvojenih značenja rakočijske pjesme: instrumentalne i cijele porodice rakočijske pjesme s nekoliko karakterističnih tipova. U zaključku iznosi mišljenje da prema ranijim pojavama rakočijske pjesme, koje obiluju strofnim formama, i prema njihovoj velikoj rasprostranjenosti izgleda nevjerovatno da su se te vrste mogle razviti iz slobodno strukturiranih »cântec lung«, tj. dugačkih pjesama — 3. Katalin Paksa, **Sustav ukrasa napjeva iz šestog sveska Corpus Musicae Popularis Hungaricae**. Analizom ornamentacije 14 tipova napjeva te velike zbirke, izvršenom u prvom dijelu članka, autorica uspijeva identificirati općenite karakteristike ornamentacije pojedinih tipova. Pravila tipičnog ornamentiranja koja je moguće izvesti iz različitih varijanti sažeto se iznose u drugom dijelu studije, u nekoliko manjih cjelina. To su zaključci o mjestu ornamenta unutar strofe, o odnosu taktne podjele i broja slogova, o odnosu ornamenta i akcenta, ornamenta i ritma, o strukturi rasporeda ukrasa unutar strofe, o melodijskim karakteristikama ukrasa kao i o odnosima između vokalne i instrumentalne ornamentacije. — 4. Ilona Borsai, **Metrika i melodija koptskih Théotokija** — B) Nekolicina studija ove skupine obrađuje **probleme datiranja skladbi i utvrđivanja biografskih činjenica**. — 1. István Homolya, **Problem datuma rođenja Bakfarka**. — 2. Philippe A. Autexier, **Pogrebna masonska oda (Maurerische Trau-**

ermusik) W. A. Mozarta. — 3. Judith Cohen, **Munus ab ignoto**. — C) **Problematikom kompozicijskih i stilskih odrednica** bave se ovi radovi: — 1. Márta Grabócz, **Učinak programa na razvitak instrumentalnih formi u Lisztovim klavirskim djelima**. — 2. Éva Pintér, **Novi elementi vokalnog stila u prvoj polovici 17. stoljeća** (Monteverdi i njegovi suvremenici). — 3. Zoltan Roman, **Granice romantičke eshatologije u glazbi i literaturi: od Bayrona i Berliozu do Mahlera i Kafke** — 4. Lászlo Somfai, **Planiranje opusa i obnavljanje kod Haydna**. — D) **Skupina radova raznovrsne tematike**. — 1. György Kroó, **Godine naukovanja Licht-Albericha** — 2. Malcom Bilson, **Schubertova klavirska glazba i klaviri njegova doba**. — 3. Decsö Legány, **Kodályev glazbeni svijet u dječastvu i ranoj mladosti**. — 4. Frank Schneider, **Neka metodološka razmišljanja o glazbenoj povijesti 20. stoljeća**. — E) Posljednja skupina sadrži **teme dokumentarnih radova**. — 1. Ferencci Ilona — Marta Hulková, **Zajednički jednoglasni i višeglasni komadi u gradualu iz Eperjesa i u pjesmarici iz L'ubica (17. st.)** — 2. Kornél Bárdos — Veronika Vavrinecz, **Skladbe Christoph Stolzenberga u Sopronu (prilog o glazbenim vezama između Regensburga i Soprona u 17 — 18. stoljeću)**. — 3. Melinda Berlász, **Mađarski doprinos Međunarodnoj organizaciji za istraživanje folklorne glazbe**.

Krešimir Galin

Dragoslav Dević, Uvod u osnove etnomuzikologije, III deo (instrumenti), Skripta, Univerzitet umetnosti u Beogradu, Beograd 1977, 229 str.

Ovakav priručnik mogu folkloristi, etnomuzikolozi, a najviše studenti pozdraviti sa zadovoljstvom. Skripta predstavlja kompendij koji obiluje faktografijom o folklornim glazbalima u Jugoslaviji, brižljivo prikupljenom u postojećoj etnomuzikološkoj literaturi. Autor u uvodu određuje pojam narodnog instrumenta, vrste i interpretacije izvora,